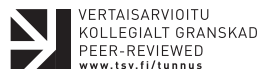

Artikkeli

Annu Perälä^a

Merkitystä etsimässä: ilmastonmuutokseen sopeutumista käsittelevien viestien tulkitseminen fokusrhythmissä

Searching for Meaning: Interpreting Messages About Climate Change Adaptation in Focus Groups

As the climate continues to change, adaptation to climate change has become an increasingly central societal issue, alongside mitigation. In this article, I focus on examining citizens' interpretations of climate communication that addresses adaptation to climate change. The motivation of the article lies in highlighting the importance of recognizing the different ways of interpreting communication related to adaptation, as this type of communication represents a relatively new perspective on climate issues from the mainstream viewpoint. The empirical data for the article is drawn from focus group discussions (n=6) conducted in the beginning of 2024, during which I presented four fictional examples of the city's adaptation communication to the participants (n=30). The discussion material was analysed using theory-driven content analysis, based on definition by Wirth and colleagues (2014), which suggested that the objectives of adaptation communication are understood as increasing awareness of the consequences of climate change, the need for adaptation and of ways to adapt, as well as promoting activity aimed at adaptation. Based on the results, I propose that the goal of adaptation communication should also include meaning-making, particularly with regard to the role and significance of adaptation in climate work.

Keywords: climate change, climate change adaptation, climate communication, focus groups

Johdanto

Ilmastonmuutoksen seuraukset realisoituvat nyt ja tulevaisuudessa eri puolilla maailmaa, myös Suomessa. Lämpötilojen nousu ja sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen – kuten

^a Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö, Vaasan yliopisto, annu.perala@uwasa.fi

voimakkaat sadekuurot, tulvat ja kuivuudet – muovaavat elinympäristöämme monin tavoin. Tästä syystä yhteiskunnallisessa keskustelussa on alettu entistä enemmän korostaa, että ilmastomuutoksen hillinnän rinnalla yhteiskuntien on myös sopeuduttava väistämättömään muutokseen (esim. Juhola ym. 2021, 6–7; IPCC 2022). Ilmastomuutokseen sopeutuminen viittaa toimintaan, jolla pyritään varautumaan ja mukautumaan ilmastomuutoksen myötä tapahtuneisiin tai odotettavissa oleviin seurauksiin, kun taas hillinnällä tarkoitetaan päästöjen vähentämistä ja hiilinielujen lisäämistä (IPCC 2014, 76). Tutkija Janina Käyhkö (2024, 181) kuvaa sopeutumisen ja hillinnän välistä suhdetta seuraavasti:

”Hillintä ja sopeutuminen ovat siis ilmastopolitiikan kaksi puolisko. Niitä on edistettävä yhdessä, sillä molempien tavoite on turvata elinolot maapallolla kaikille nyt ja tulevaisuudessa. Yksin kumpikaan puolisko ei riitä tämän tavoitteen toteutumiseen.”

Ilmastomuutoksen seurauksiin ja sen aiheuttamiin riskeihin voidaan varautua ja sopeutua monilla eri tavoilla. Sopeutuminen voi olla sekä reaktiivista että proaktiivista varautumista. Se voi vaihdella laajuudeltaan yksittäisistä päätöksistä (esim. viilennyslaitteiden asennus kotiin) kokonaisvaltaisempiin toimiin, kuten kansalliseen, eri toimialat huomioonottavaan sopeutumis suunnitteluun ja -toimeenpanoon. Kaupunkien kohdalla ilmastomuutokseen sopeutumista edustavat esimerkiksi paikallisten ilmastoriskien kartoittaminen, muuttuvien ilmasto-olojen huomiointi hulevesien hallinnassa ja kaupunkisuunnittelussa sekä viheralueiden lisääminen (Käyhkö 2024; ks. myös Puurula ym. 2022; Miettinen ym. 2024).

Tässä artikkelissa paneudun ilmastomuutokseen sopeutumisesta viestimiseen ja erityisesti siihen, miten kansalaiset tulkitsevat ilmastomuutokseen sopeutumista käsittelevää viestintää. Artikkelin tapaustutkimuksena on kaupunkiorganisaation sopeutumisviestintä ja kansalaisten tulkinnat siitä. Kevättalvella 2024 järjestämissäni fokusryhmäkeskusteluissa osallistujille esitettiin neljä kuvitteellista esimerkkiä kaupungin sopeutumisviestinnästä, joiden herättämistä ajatuksista he keskustelivat moderaattorin johdolla. Aiempi sopeutumisviestintää tarkasteleva tutkimus on pääasiassa keskittynyt sopeutumisviestinnän välillisiin vaikutuksiin, kuten siihen, miten paikallisista ilmastoriskeistä viestiminen vaikuttaa ihmisten uhkakäsityksiin (esim. Brügger ym. 2016; Mildenberger ym. 2019) tai miten sopeutumisesta kuuleminen vaikuttaa ihmisten asenteisiin ilmastomuutoksen hillintää kohtaan (Evans ym. 2014; Carrico ym. 2015; Howell ym. 2016). Tässä artikkelissa sopeutumisviestintää lähestytään näkökulmasta, jonka mukaan viestinnän merkitykset paikantuvat niiden tulkintaan. Kyse on niin sanotusta konstitutiivisesta viestintäkäsityksestä (ks. Ballantyne 2016, 332).

Artikkelin taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että ilmastomuutokseen sopeutuminen on yhteiskunnallinen välttämättömyys. Siksi on tärkeää tunnistaa, miten kansalaiset tulkitsevat sitä käsittelevää viestintää. Artikkelin lähtöoletuksena on, että ilmastomuutokseen sopeutumisesta viestimisessä on joitain erityisiä piirteitä muuhun ilmastoviestintään nähden, ja ne voivat vaikuttaa sopeutumisviestinnän vastaanottoon. Ilmastoasioiden lähestymistä sopeutumisnäkökulmasta voidaan pitää uutena, jopa vieraana asiana (esim. Harcourt ym. 2019; Bruine de Bruin ym. 2021) sekä aiemmasta poikkeavana näkökulmana. Siinä missä ilmastomuutoksen pysäyttämiseen tai sen hidastamiseen tähtäävä puhe korostaa sitä, miten maailman on tehtävä kaikkensa ilmastomuutoksen kielteisten seurausten pysäyttämiseksi, ilmastomuutokseen sopeutumisen välttämättömyyden perusta on juuri tuossa muutoksessa. Vaikka sopeutuminen ja hillintä voidaan yhtäältä mieltää harmonisesti saman kolikon kahdeksi eri puoleksi, on niillä toisaalta omat päämääränsä ja niiden välinen suhde ja hierarkia voidaan ymmärtää ja tulkita monin eri tavoin, myös jännitteisesti.

Artikkeli etenee seuraavasti. Seuraavaksi käsitelen ilmastomuutokseen sopeutumista ilmastoviestinnän aiheena ja erillisenä tutkimuskohteena. Tämän jälkeen esittelen tutkimukseni kontekstin eli kaupungin sopeutumisviestinnän tulkitsemisen fokusryhmissä.

Aineiston keräystä ja analyysia koskevassa luvussa kuvaan, miten fokusryhmät järjestettiin ja miten niiden osallistujat rekrytoitiin sekä miten analysoin fokusryhmistä kerätyn keskusteluaineiston. Tuloso-suudessa kerron, millaisia tulkintoja esimerkkiviesteistä tehtiin ja lopuksi keskustelen millaisia johtopäätöksiä tuloksista voi tehdä sopeutumisviestinnän eri tavoitteiden suhteen.

Sopeutuminen ilmastoviestinnän aiheena

Ilmastoviestinnän tutkimuksen kentällä on erityisesti 2010-luvun loppupuolella julkaistu tutkimuksia, jotka ovat keskittyneet tarkastelemaan ilmiötä, joka on nimetty ilmastomuutokseen sopeutumisesta viestimiseksi. Sopeutumisviestinnällä tarkoitetaan kirjallisuudessa viestintää, jossa käsitellään ilmastomuutoksen realisoituvia seurauksia ja siihen kytkeytyviä riskejä sekä tapoja reagoida ja varautua niihin (esim. Heinrichs 2010; Wirth ym. 2014; Moser 2017). Tapaustutkimuksissa on käsitelty erityisesti tulviin liittyvää riskiviestintää (esim. Lieske ym. 2014; Vasileiadou & Botzen 2014; Haer ym. 2016; Seebauer & Babicky 2018; Attems ym. 2020). Ilmastoviestinnän tutkija Susanne C. Moser (2017) on kutsunut sopeutumisviestinnän tutkimusta ilmastoviestinnän suhteellisen uudeksi haaraksi (*“a relatively recent branch of the larger endeavor of climate change communication”*). Moserin mukaan ilmastomuutokseen sopeutuminen on noussut ilmastoviestinnän tutkimuskohdeksi samaa tahtia, kun ilmiö on ylipäänsä noussut julkiseen keskusteluun ja tietoisuuteen (ks. myös Heinrichs 2010).

Sopeutumisviestinnän tutkimus on muun ilmastoviestinnän tutkimuksen tavoin monitieteistä ja hyvin käytännöllisesti orientoitunutta (ks. Perälä 2022). Tapaus- ja asennetutkimustäyteisessä kirjallisuudessa ei juurikaan esiinny sopeutumisviestinnän syvimmän olemuksen kriittistä reflektointia, mutta muutamissa aihetta pohtivissa artikkeleissa sopeutumisviestintä nähdään omana kokonaisuutenaan, vaikkei kovinkaan tarkkarajaisena sellaisena. Esimerkiksi Harald Heinrichs (2010, 327) toteaa sopeutumisviestinnässä olevan joitain omaleimaisia piirteitä suhteessa muuhun ilmastoviestintään, vaikkei samassa yhteydessä sanallistakaan mitä nämä piirteet ovat. Tulkitsemme tarkoitettua omaleimaisuuden löytyvän hänen artikkelinsa pääsanomasta, jossa hän kuvaa sopeutumisviestintää viestintänä, joka yhdistää yksittäisiin tapahtumiin liittyvän riski- ja katastrofiviestinnän laaja-alaisempaan kestävyys tavoittelemiseen ilmastomuutoksen aiheuttaman muutoksen äärellä. Saman suuntaisesti jo mainittu Moser (2017) lukee sopeutumisviestintään jotain omaleimaisuutta nimittäessään sitä uudehkoksi ilmastoviestinnän haaraksi. Heinrichsin tapaan hänkin korostaa sopeutumisviestintää riskiviestinnästä ammentavana tutkimusalana, jonka keskeisen elementin muodostaa ilmastoriskeistä viestiminen. Riskiviestintäpäinotuksen lisäksi Moserkin laajentaa sopeutumisviestinnän alaa yksittäisistä riskeistä kohti kompleksempaa viestintää muutoksesta. Empiirisessä tutkimuksessa painotus on ollut kuitenkin vahvasti riskitematiikan tarkastelemisessa eri näkökulmista (esim. Carlton & Jacobson 2013; Attems ym. 2020).

Sopeutumisviestinnän tutkimuksessa on tullut esiin, että ilmastomuutokseen sopeutuminen on monille ihmisille verrattain uusi näkökulma eivätkä kaikki tiedä mitä sillä tarkalleen tarkoitetaan (esim. Glaas ym. 2015; Harcourt ym. 2019; Lenzholzer ym. 2020; Bruine de Bruin ym. 2021). Toisin sanoen sopeutuminen ilmastoviestinnän spesifinä aiheena vaatii myös sen pohdintaa, miten viestittävä asiasisältö esitetään ymmärrettävästi (Harcourt ym. 2019, 270). Sopeutumisviestintään liittyen on myös käyty keskustelua siitä, voiko ajatus ilmastomuutokseen sopeutumisesta viestiä luovuttamisesta ilmastomuutoksen vastaisessa taistelussa tai muutoin olla epämotivoivaa hillintäpyrkimyksille (ks. esim. Moser 2014). Kokeellisissa tutkimuksissa on päädytty siihen, etteivät sopeutumisviestit laske ihmisten halua hillitä ilmastomuutosta tai vähennä heidän huoltaan ilmastomuutosta kohtaan (Evans ym. 2014; Carrico ym. 2015; Howell ym. 2016), kun taas paikallistason ilmastohallinnan parissa työskentelevien sidosryhmäläisten parista on tavoitettu

myös kielteisiä, luovuttamiskonnotaatiota ilmentäviä tulkintoja sopeutumisesta (Simonet & Fatorić 2015).

Sopeutumisviestinnän erottamista muusta ilmastoviestinnästä voidaan hahmottaa osin analyttisenä erontekona. Olen valinnut artikkelin fokuksesi nimenomaisesti sen, miten kansalaiset tulkitsevat ilmastomuutokseen sopeutumista käsittelevien viestejä. Olen pitänyt tärkeänä rajata viestit käsittelemään juuri sopeutumista, sillä tutkimuksen motivaationa on selvittää, miten ihmiset suhtautuvat viestintään, joka laajentaa ilmastokeskustelun totuttua näkökulmaa. Erilaisten sopeutumisviestikehyksien vaikutuksia on tarkasteltu kokeellisia tutkimusasetelmia hyödyntäen (esim. Evans ym. 2014; Carrico ym. 2015; Hine ym. 2016; Mildemberger ym. 2019), mutta tarkempi laadullinen tarkastelu sopeutumisviestinnän herättämistä tulkinnoista ja merkityksenannoista pitkälti puuttuu tutkimuskentältä. Ilmastoviestintä on tietysti myös sosiokulttuuriseen kontekstiin sidottua eivätkä eri maissa tehdyt tulokset ole sellaisinaan sovellettavissa muualle (esim. Moser 2016). Sopeutumisviestinnässä ilmastomuutoksen vaikutukset ovat keskeisessä roolissa, ja esimerkiksi Euroopan investointipankin (2024) kyselyn mukaan suomalaiset ovat kohdanneet ilmastomuutoksen vaikutuksia vähemmän kuin Euroopan unionin maissa keskimäärin. Suomen osalta ilmastoviestintää on tarkasteltu oikeastaan vain mediatutkimuksen näkökulmasta keskittyen siihen, miten ilmastomuutos esitetään mediassa (esim. Lyytimäki 2011; Niemelä-Nyrhinen & Uusitalo 2021; Perälä 2023; Vikström ym. 2023). Tässä tutkimuksessa fokus on kansalaisissa, jotka ovat institutionalisoidun ilmastoviestinnän – tarkoitettiinpa sillä mediasisältöjä tai julkisten organisaatioiden viestintää – aktiivisia vastaanottajia, jotka prosessoivat, tulkitsevat ja merkityksellistävät viestejä omista tiedollisista ja kokemuksellisista lähtökohdistaan.

Artikkelin fokuksista huolimatta tarkoituksena ei ole esittää, että ilmastomuutokseen sopeutumisesta voi viestiä vain omana, muusta ilmastoviestinnästä erotettavana kokonaisuutenaan. Tosielämän viestintätilanteissa ilmastomuutoksen hillitseminen ja ilmastomuutokseen sopeutuminen voivat nivoutua saumattomasti yhteen (ks. myös Moser 2017, 9). Esimerkiksi valtionhallinnon yhteisen ilmastoviestinnän tehostamiseksi perustetun ilmastoviestinnän ohjausryhmän asettamiskuvauksessa kuvataan, että ”[e]rityisesti kansalaisten, kuntien ja yritysten sitouttaminen ilmastomuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen edellyttävät tehostettua viestintää” (Ympäristöministeriö 2022). Toisin sanoen ohjausryhmän lähtökohtana on edistää sekä hillintää että sopeutumista, ja viestinnän katsotaan palvelevan tämän tavoitteen saavuttamisessa ilman erillistä jaottelua sopeutumisviestintään ja muuhun ilmastoviestintään. Samanaikaisesti on kuitenkin tilanteita, joissa viestivä organisaatio voi valita viestiä alleviivatuksi ilmastomuutokseen sopeutumiseen liittyvistä ilmiöistä ja tällöin sen voidaan argumentoida tekevän nimenomaisesti sopeutumisviestintää. Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriö on jotain vuosia sitten lanseerannut kansalaisille tarkoitettun viestintäkampanjan, jonka tavoitteena oli ”auttaa kansalaisia, viranomaisia ja yhteiskunnan päättäjiä varautumaan ilmastomuutoksen seurauksiin” ja välittää viestiä varautumisen hyödyllisyydestä (ks. Väisänen 2017; Maa- ja metsätalousministeriö 2018). Samalla tavalla ainakin joillakin suomalaisilla kaupungeilla on erillisiä internet-sivustoja, joissa on nimenomaisesti sopeutumiseen liittyviä sisältöjä (ks. esim. Tampereen kaupunki 2024; Helsingin kaupunki 2025).

Tapaustutkimuksena kaupungin sopeutumisviestintä

Tutkimukseni lähtökohtana on ollut tarkastella, miten kansalaiset tulkitsevat ilmastoviestintää, jossa keskitytään ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Tutkimus toteutettiin järjestämällä fokusryhmäkeskusteluja, joissa keskustelijoille näytettiin kuvitteellisia esimerkkejä kaupunkiorganisaation sopeutumisaiheisesta ilmastoviestinnästä. Tutkimuksen käytännön toteutus vaati sitä, että esimerkkiviestien lähettäjänä oli jokin nimetty taho. Viestijä on niin keskeinen osa viestintää, että sen puuttuminen olisi tehnyt keskustelusta

ja viestien tulkitsemisesta vaikeaa ja hämmentävää. Valitsin viestijäksi kaupunkiorganisaation, sillä se on varteenotettavimpia tahoja artikkelissa tarkoitettun sopeutumisviestinnän tekijäksi. Kaupungit ovat keskeisiä toimijoita ilmastonmuutokseen sopeutumisesta (Käyhkö 2024) – ja siten myös siitä viestimässä (Boussalis ym. 2019; Dow & Tuler 2022). Ilmastonmuutoksen seuraukset realisoituvat paikallisesti ja vaikuttavat kaupungin toimintaan (Mees ym. 2018; Miettinen ym. 2024). Kaupungeilla on myös velvollisuus ehkäistä ja hallita näitä riskejä (Mees ym. 2018). Osa suomalaisista kaupungeista viestiikin ilmastonmuutokseen sopeutumisesta esimerkiksi internet-sivuillaan (esim. Tampereen kaupunki 2024; Helsingin kaupunki 2025). Kaupunkia voidaan myös pitää tutuna toimijana kansalaisille, mikä osaltaan tuki valittua tutkimusasetelmaa.

Artikkelissa kaupunkiorganisaation tekemää sopeutumisviestintää lähestytään toimintana, jonka tavoitteet voidaan tiivistää seuraavasti:

1. Kasvattaa tietoisuutta ilmastonmuutoksen seurauksista ja sopeutumistarpeista
2. Lisää tietoa eri sopeutumisvaihtoehdoista kasvattaen sopeutumiskykyä
3. Motivoi kaupunkilaisia sopeutumaan eli vaikuttaa heidän käyttökseenä
4. Kerää kannatusta julkisille sopeutumistoimille

(Muunnelma lähteestä Wirth ym. 2014, 32.)

Yllä olevat sopeutumisviestinnän keskeiset tavoitteet on lainattu Veronika Wirthiltä ja kollegoilta (2014, 32). He esittivät ne analysoituaan kymmenen teollisuusmaan yhteiskunnallisten organisaatioiden sopeutumisviestintää. Suurin osa heidän analysoimastaan viestinnästä oli julkisen tahon tuottamaa ja sisälsi esimerkiksi nettisivustoja ja printtituotteita kuten kirjoja ja esitteitä. Alkuperäisen tavoitellutuksen viimeinen kohta koski hyväksynnän saamista sopeutumistoimille, joilla on myös kielteisiä oheisvaikutuksia. Näen kuitenkin, että yhteiskunnallisen sopeutumisen näkökulmasta on riittämätöntä keskittyä vain kielteisen oheisvaikutuksen omaaviin toimiin, vaan julkisen vallan sopeutumispolitiikan tulee kokonaisuudessaan saada kansalaisten tuki. Olen käyttänyt tätä tavoitellusta aineistoni analyysin lähtökohtana. Kuvaan aineiston analyysia tarkemmin seuraavassa luvussa.

Kaupungin sopeutumisviestintää lähestyttiin fokusryhmissä neljän kuvitteellisen esimerkin kautta. Päädyin tähän tutkimusastelemaan, koska aiempi kirjallisuus osoittaa, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen voi olla suurelle yleisölle melko tuntematon asia (esim. Glaas ym. 2015; Harcourt ym. 2019; Bruine de Bruin ym. 2021). Lähtöoletuksenani oli tällöin, että keskustelu sopeutumisviestinnästä ilman konkreettisia esimerkkejä olisi kognitiivisesti haastavaa ja tulokset olisivat luultavasti melko yleisluontoisia eivätkä kertoisi niinkään juuri sopeutumisviestinnästä. Myös ryhmätilanteen oli tarkoitus helpottaa vieraan aiheen prosessointia: yksittäinen keskustelija pystyi itse vaikuttamaan siihen, missä kohden otti puheenvuoron sekä kuulostelemaan muiden ajatuksia ja näkökulmia omien ajatuksiensa virittäjänä.

Fokusryhmissä näytetyt viestit olivat lyhyitä, katkelmamaisia tekstejä, jotka luotiin tätä tutkimusta varten. Viestien suunnittelu pohjautui aikaisempaan työhöni, jossa olen tunnistanut tyypillisimpiä tapoja puhua ilmastonmuutokseen sopeutumisesta valituissa suomalaisissa medioissa (ks. Perälä 2023). Keskeinen lähtökohta oli, että viesteissä käsiteltäisiin ilmastonmuutokseen sopeutumista tavoilla, jotka vastaavat yhteiskunnassa yleisiä tapoja hahmottaa kyseistä ilmiötä. Ensimmäinen viesti esitteli ilmastonmuutokseen sopeutumisen ajatuksen ja tarjosi sille hallitustenvälisen ilmastopaneelin (IPCC) määritelmää mukailevan abstraktin määritelmän (ks. IPCC 2014, 76). Tekemässäni media-analyysissa sopeutumiseen viitattiin usein samalla tavalla melko abstraktisti eli tämä edusti tunnistettavaa tapaa viitata sopeutumiseen. Muut kolme viestiä konkretisoivat ilmastonmuutokseen sopeutumista käsittelemällä tyypillistä paikallista ilmastonmuutoksen seurausta ja siihen liittyviä sopeutumis- ja varautumistoimia tai huomioita niihin liittyen. Esimerkkiviestien keskeiset asiasisällöt on tiivistetty taulukkoon 1 ja viestit kokonaisuudessaan ovat nähtävissä

Taulukko 1. Fokusryhmissä esitettyjen esimerkkiviestien aiheet.

Table 1. The main content of the presented messages in focus groups.

Viesti 1: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen idea • Korostaa ilmastonmuutoksen vääjäämätöntä etenemistä sopeutumisen tarpeellisuuden syynä • Korostaa sekä sopeutumisen että hillinnän tarpeellisuutta, mutta ei priorisoi kumpaakaan • Tarjoaa abstraktin määritelmän sopeutumiselle
Viesti 2: Helleaallot ja yksilöllisesti tehtävät varautumistoimet • Tuo esiin helleaaltojen vaarallisuuden, erityisesti haavoittuvaisille ryhmille • Esittelee tuttuja ja enimmäkseen helposti toteuttavia tapoja varautua helteisiin, mutta tarjoaa niille uuden kontekstin osana ilmastonmuutokseen sopeutumista
Viesti 3: Lisääntyvät sateet ja kaupunkitulvat sekä kaupungin sopeutumissuunnitelmat • Tuo esiin lisääntyvät sateet ja kaupunkitulvien mahdollisuuden • Tuo esiin konkreettisia sopeutumiskeinoja sekä sopeutumiseen liittyviä haasteita
Viesti 4: Tulevaisuuden talvet ja sopeutumisen laajentaminen • Kuvailee tulevia talvia aiempia viestejä maalailevampaan sävyyn • Laajentaa sopeutumisen ideaa kohti terveyttä • Viittaa luonnon sopeutuvaisuuteen ja sopeutumattomuuteen

liitteessä 1. Jokaiselle viestille annettiin oma nimetty konteksti (esim. kaupungin internet-sivu, Facebook-päivityksen saate) tarjoamaan lisää taustatietoa viestien reflektoinnin tueksi. Kontekstia voidaan jo itsestään pitää tärkeänä taustatietona tulkinnalle, ja tätä korosti edelleen näytettyjen viestien luonne lyhyinä katkelmamaisina esimerkkeinä.

Tutkimuksen tuloksia tulkitessa on huomioitava, että esitetyt tulkinnat ovat syntyneet vastauksina kuvitteellisiin kaupunkiorganisaation viesteihin erityisessä sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa. Tunnin keskusteluun oli mahdollista sisällyttää vain neljä esimerkkiviestiä, ja viestien täytyi olla lyhyitä ja yksinkertaisia, jotta ne oli mahdollista lukea ja sisäistää tietokoneen ruudulta lyhyessä ajassa ja monin tavoin poikkeuksellisessa tilanteessa. Tutkimusetiikan näkökulmasta oli tärkeää, että viestit olivat totuudenmukaisia eivätkä antaisi virheellistä kuvaa kaupungin toimista. Viestivää kaupunkia ei nimetty ja tutkimuksen alussa korostettiin, että tutkimuksen kohteena ei ole mikään yksittäinen kaupunki, mutta keskustelijat olivat kotoisin samalta alueelta ja myös viestit sisälsivät elementtejä, jotka sitoivat ne tähän maantieteelliseen alueeseen. Myös päätös lähestyä yleisesti ilmastonmuutokseen sopeutumista jonkin yksittäisen teeman sijaan pirstaloi asian käsittelyn neljään toisistaan irralliseen viestiin (vrt. aiemman empiirisen tutkimuksen keskittyminen tulviin). Näen kuitenkin, että artikkelissa raportoidut tulokset ovat sellaisia, että ne kertovat myös laajemmin sopeutumisviestinnän herättämistä tulkinnoista. Näen, että tuloksia voidaan soveltaa myös muiden organisaatioviestijöiden viestinnän kehittämiseen tai ainakin tulokset voivat taustoittaa erilaisia tapoja suhtautua sopeutumisviestintään. Artikkelin tuloksia voitaisiin kuitenkin validoida ja syventää uusilla tutkimuksilla, joissa esitettäisiin toisenlaisia viestejä vielä monipuolisemmalle osallistujajoukolle.

Aineiston kerääminen ja analyysi

Artikkelin empiirinen aineisto on koottu fokusryhmäkeskusteluista, jotka järjestin helmimaaliskuussa vuonna 2024. Fokusryhmäkeskustelu on fasilitoijan ohjaama, tiettyyn teemaan keskittyvä interaktiivinen keskustelu osallistujien välillä (Hennink 2014, 1–3). Metodin tarkoituksena on kerätä laajalti erilaisia näkökulmia ja katsantokantoja valitusta aiheesta (mt.). Metodille keskeistä on osallistujien keskinäinen vuorovaikutus: ryhmähaastattelutilanteessa osallistujat jakavat ja perustelevat omia ajatuksiaan, kuulevat muiden näkökohtia ja mahdollisesti jalostavat omia näkemyksiään tai jatkavat kuulemaansa tuomalla esiin uusia

näkökohtia ja kysymyksiä (Hennink 2014). Tutkimuksessa hyödynnettyä fokusryhmätutkimusta voidaan kuvailla ennen kaikkea kuvailevaksi tutkimukseksi, jonka tavoitteena on kerätä monipuolinen kokoelma näkemyksiä ja kokemuksia vähän tunnetusta aiheesta (ks. Hennink 2014, 16).

Fokusryhmäkeskusteluita oli yhteensä kuusi ja ne toteutettiin Zoom-videopuheluin mahdollisimman vaivattoman osallistumismahdollisuuden tarjoamiseksi. Fokusryhmät olivat minun eli artikkelin kirjoittajan moderoimia ja ne rakentuivat edellisessä luvussa esiteltujen esimerkkimerkkipiestien ympärille. Keskustelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti analyysia varten. Osallistujat antoivat kirjallisen suostumuksensa osallistua tutkimukseen ja henkilötietojensa käsittelyyn.

Fokusryhmäkeskustelujen osallistujiksi halusin saada niin sanottuja tavallisia kansalaisia, jotka ovat artikkelissa määritellyn sopeutumisviestinnän kohderyhmää. Osallistujaprofilissa painotettiin työikäisiä ihmisiä, sillä he ovat monin tavoin keskeisiä toimijoita ilmastokysymyksissä (esim. kuluttajina, vanhempina, poliittisina kansalaisina). Rekrytointikanavat valitsin niin, että ne eivät ensisijaisesti keskittyneet tavoittamaan henkilöitä, jotka työskentelevät ilmastokysymyksen kanssa tai ovat vapaa-ajalla aktiivisia aihealueen parissa, vaan ennemminkin näiden ryhmien ulkopuolisen laajemman kansalaisjoukon. Potentiaalisten osallistujien ilmastoasenteita ja -tietoutta ei kuitenkaan mitenkään seuloitu etukäteen. Fokusryhmät muodostettiin niin, että yhden ryhmän sisällä oli vain naisia tai miehiä ja osallistujien sosioekonomisessa taustassa oli samankaltaisuutta. Tällä halusin luoda kirjallisuudessa esiintuotua sosiaalista koheesiota ja turvallisuudentunnetta keskustella aiheesta, johon liittyy ainakin julkisuudessa polarisoitunutta keskustelua (ks. Hennink 2014, 38). Valinnalla ei kuitenkaan pyritty näkemysten samankaltaisuuteen, ja koska kyse oli hyvin yleisistä yhteisistä nimittäjistä (esim. sukupuoli, koulutustaso jaettuna matalasti ja korkeasti koulutettuihin), ei ollut odotettavissakaan, että ryhmän jäsenet tulkitsisivat viestejä samalla tavoin.

Kaikki fokusryhmiin osallistuneet 30 henkilöä asuivat Pirkanmaalla ja olivat täysi-ikäisiä aikuisia. Kaikki edustivat niin sanotusti asukkaita eikä kukaan työskennellyt kunnallisena viranhaltijana. Osallistujat rekrytoitiin kahta kanavaa käyttäen: Ensimmäiset kolme ryhmää rekrytoin omia verkostojani hyödyntäen. Pääasiallinen väylä oli paikallinen ura-asioihin keskittyvä naisjärjestö, jossa olen toiminut vapaaehtoisena useiden vuosien ajan. Etsin osallistujia aluksi sosiaalisen median alustoilla julkaistuilla hakuilmoituksilla, mutta lopulta esittämäni henkilökohtaiset kutsut tuottivat parhaan tuloksen. Koska yleinen hakuilmoitus toimi suhteellisen heikosti edes ”tutulla maaperällä”, hyödynsin loppujen fokusryhmien rekrytoimiseen kaupallista palveluntarjoaja Testaamo. Tämä mahdollisti moninaisemman osallistujajoukon, mikä edesauttoi monipuolisemman näkemyskirjon tavoittamisessa. Fokusryhmien tarkemmat kokoonpanot on kuvattu taulukossa 2. Ensimmäiset kolme ryhmää muodostuivat korkeakoulutetuista naisista, jotka olivat yliedustettuina osallistujien joukossa. Kolmessa jälkimmäisessä ryhmässä oli mukana myös matalasti koulutettuja ja miehiä. Kolmessa ensimmäisessä fokusryhmässä yksittäiset henkilöt saattoivat tietää tai tuntea toisiaan, mutta ryhmät eivät olleet tuttava- tai ystäväporukoita. Rekrytointifirman kautta tulneiden osallistujien oletetaan olleen toisilleen ventovieraita.

Analysoin keskustelut teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä (ks. Kuckartz & Rädiker 2023). Koodauksen lähtökohtana oli edellisessä luvussa esitelty vaikuttavan sopeutumisviestinnän määritelmä, joka pohjaa Wirthin ja kumppaneiden määritelmään (ks. Wirth ym. 2014). Siinä sopeutumisviestinnän tavoitteena on kasvattaa yleisön tietoisuutta yhtäältä ilmastomuutoksen seurauksista ja sopeutumistarpeista ja toisaalta tavoista sopeutua sekä motivoida ihmisiä sopeutumaan ja kannattamaan julkisia sopeutumistoimia. Kaksi ensimmäistä analyysikategoriaa olivat 1) *ilmastonmuutoksen seuraukset ja sopeutumistarpeet* ja 2) *sopeutuminen ja sen eri muodot*. Kategoriat muodostuvat suoraan määritelmän kahdesta ensimmäisestä kohdasta, ja koodasin niiden alle kaikki ryhmähaastatteluiden kohdat, joissa keskustelijat esittivät omia näkemyksiään ja merkityksenantoja liittyen viesteissä esitettyihin

Taulukko 2. Fokusryhmien kokoonpanot.

Table 2. The overview of the six focus groups.

Fokusryhmä	Suku-puoli	Koulutustausta (yleisin koulutus-ala) ja työelämäasema	Ikä	Palkkio
Ryhmä 1 (n=5)	Nainen	Korkeasti koulutettuja (yhteiskunta ja humanistiset), enimmäkseen toimihenkilöitä	Suurin osa kuului ikäryhmään 25–34-v.	Elokuvalippu
Ryhmä 2 (n=7)	Nainen	Korkeasti koulutettuja (talous ja hallinto), enimmäkseen toimihenkilöitä	Suurin osa kuului ikäryhmään 35–44-v.	Elokuvalippu
Ryhmä 3 (n=5)	Nainen	Korkeasti koulutettuja (yhteiskunta), enimmäkseen toimihenkilöitä	Suurin osa kuului ikäryhmään 25–34-v.	Elokuvalippu
Ryhmä 4 (n=4)	Nainen	Toisen asteen opinnot (useita aloja), useita ammatteja	Suurin osa kuului ikäryhmään 35–44-v.	30 euron lahjakortti ¹
Ryhmä 5 (n=4)	Mies	Korkeasti koulutettuja (useita aloja), enimmäkseen toimihenkilöitä	Suurin osa kuului ikäryhmään 45–54-v.	30 euron lahjakortti ¹
Ryhmä 6 (n=5)	Mies	Ammattikoulutus (talous ja hallinto), enimmäkseen työntekijöitä	Suurin osa kuului ikäryhmään 45–54-v.	30 euron lahjakortti ¹

¹ Rekrytointifirman periaatteisiin kuului, että osallistujat saavat osallistumisestaan palkkion. Rekrytointifirma suosittelee vähintään 30 euron arvoisia lahjakortteja.

ilmastonmuutoksen seurauksiin ja sopeutumistarpeisiin sekä sopeutumiseen ja sen eri muotoihin. Kolmas kategoria oli 3) *toiminnan edistäminen* ja se yhdisti sopeutumisviestinnän määritelmän kolmannen ja neljännen kohdan eli yksilöllisen toimeliaisuuden ja julkisten sopeutumistoimien kannattamisen. Tämän kategorian alle koodattiin kaikki kohdat, joissa keskustelijat esittivät omia näkemyksiään liittyen sopeutumisen edistämiseen ja sen toimijuuteen. Tämän kategorian alle koodattiin myös ne tulkinnat, joissa sopeutumisen edistämiseen suhtauduttiin eksplisiittisen tai implisiittisen varautuneesti esimerkiksi korostaen mieluummin ilmastonmuutoksen hillintää.

Tulosluku jäsenyytensä analyysin pääkategorioiden ympärille. Ensiksi käyn läpi, millaisia tulkintoja osallistujat tekivät viesteissä esitetystä ilmastonmuutoksen seurauksista ja sopeutumistarpeista, jonka jälkeen käsittelen sitä, minkälaisia ajatuksia sopeutuminen ja sen eri tavat herättivät. Lopuksi käsittelen sitä, minkälaisia suhtautumistapoja sopeutumisen edistämisen suhteen oli hahmotettavissa, minkälaiset asiat tulkittiin toiminnaksi ja keitä pidettiin keskeisimpinä toimijoina. Tulosluvun analyysia rytmitetään runsailla aineistolainauksilla, joilla haluan tuoda esiin sitä, minkälaisia keskustelijoiden tulkinnat olivat käytännössä. Aineistoesimerkkien on myös tarkoitus tuoda läpinäkyvyyttä tehtyyn analyysiin.

Fokusryhmissä tehdyt tulkinnat

Muuttuva ilmasto – rehellistä ja lannistavaa

Ensimmäisessä viestissä puhuttiin yleisesti siitä, miten ilmastonmuutosta ei enää ole mahdollista kokonaan pysäyttää ja muissa viesteissä tuotiin esiin yksittäisiä ilmaston-

muutoksen seurauksia. Erityisesti ensimmäistä viestiä kuvattiin osan osallistujien toimesta rehelliseksi. Viestin ajateltiin toteavan asioiden todellinen, vaikkakin ikävä tila:

”Mä ite tykkään tällaisesta tietystä realismista, että ilmastonmuutos niinku vaan on ja meidän on pakko siihen sopentua.” (Osallistuja fokusryhmässä 1)

”Ehkä tohon voisin itte lisätä, että valitettavasti hillintä ei enää riitä yksinään. Mutta se on ehkä sellainen nyanssi.” (Osallistuja fokusryhmässä 6)

Yksi osallistuja näki ikävän totuuden esiintuomisessa toiveikkuutta. Hän kuvasi ilmastomuutoksen seurauksia esiin tuovia viestejä useamman kerran helpottaviksi ja toivoa herättäviksi, sillä hän piti niitä osoituksena siitä, että kaupunki myöntää mitä on tapahtumassa. Hän toi kuitenkin esiin, ettei ollut varma kuinka yleistä vastaavanlainen viestintä oli todellisuudessa.

”Mulle tuli tästä ensimmäisenä tunne, että vau, että tästä asiasta puhutaan oikeilla sanoilla, just se rebellisyys taas, et nostetaan esiin, et näin oikeasti tapahtuu.. Tästähän tulee epäsuorasti se viesti, että tähän pitää puuttua.” (Osallistuja fokusryhmässä 3)

Toisaalta ensimmäistä viestiä kuvattiin myös muun muassa pelottavaksi, synkeäksi yöksi ja lakonisen toteavaksi. Yhtäältä viesti saattoi herättää pelkoa, sillä oli epäselvää mitä on tapahtumassa, ja toisaalta joillekin osallistujille päällimmäiseksi vaikutelmaksi jäi se, ettei paljoakaan ollut enää tehtävissä:

”Mulla oli sellainen ensimmäinen fiilis, että tää on vähän sellainen pelottava. Tai ei kerrota, että mitä ne on ne asiat, joihin pitää varautua, ja tulee vähän sellainen, että apua, mikä juttu tässä on.” (Osallistuja fokusryhmässä 1)

”Ihan samaan tässä kiinnitin huomiota, että alku on hyvin semmoinen lakonisen toteava, asia on näin ja paljon ei voida tehdä, mutta sit kuitenkin jos me nyt yritetään sopentua niin siellä voisikin olla etua. Pieni toivonpilkahdus munten hyvin synkeässä yössä, sanoisko näin.” (Osallistuja fokusryhmässä 2)

Osa keskustelijoista tulkitsi siis, että toteava tapa esittää ilmastomuutoksen seurauksia ikään kuin söi mahdollisuuksia myönteiseltä muutokselta. Seuraavassa lainauksessa keskustelija tulkitsee avausviestiä, jossa kerrotaan, ettei ilmastomuutosta voida enää kokonaan pysäyttää ja hillintä ei enää yksinään riitä. Hän tulkitsee viestin tarkoittavan melko yksinkertaisesti sitä, ettei mitään ole tehtävissä, joskin paikantaa kielteiset seuraukset vielä pitkälti tulevaisuuteen:

”Tosin tässä on oma tällainen pessimistinen, että ei enää voida hillitä, vaan sieltä se tulee. Onneksi tässä ei oteta kantaa, että onko niinku viiden vai viidenkymmenen vuoden kuluttua, tää jättää vielä paljon auki, ei olla vielä menetetty mitään, odotetaan niitä etujakin siellä.” (Osallistuja fokusryhmässä 2)

Viesteissä yksilöidyistä ilmastomuutoksen seurauksista monet keskustelijat tunnistivat etenkin lisääntyvät helleaallot ja sateisuuden. Omakohtaisia kokemuksia jaettiin erityisesti tulvavedestä, joskin muutamaa henkilöä asiaa käsitelty viesti suorastaan ihmetytti eivätkä he olleet koskaan kohdanneet kyseistä ongelmaa tai kuulleet siitä. Myös lisääntyvistä helleaalloista tehtiin joitain myönteisiä tulkintoja toteamalla esimerkiksi, että lämpeneminen Suomessa on ”ihana” asia, kun taas toinen samassa keskustelussa ollut henkilö kipuili henkilökohtaisen mieltymyksensä ja tunnistamiensa kielteisten yhteiskunnallisten vaikutusten ristiriidassa. Suuri osa keskustelijoista kuitenkin vähintään passiivisesti hyväksyi esitetyt riskit, mutta ei ilmaissut kovinkaan syvää huolta tai pelkoa niitä kohtaan.

Eniten kriittistä neuvottelua ilmastonmuutoksen seurauksiin liittyen tapahtui neljännen viestin kohdalla, jossa todettiin: ”*Tulevaisuudessa talvet näyttävät erilaisilta kuin aiemmin. Lumen määrä vähenee, ja pahimmillaan talvet ovat pimeitä, harmaita ja sateisia.*” Osa keskustelijoista koki, ettei viesti ollut tarpeeksi täsmällinen pitäessään esillä yksipuolisesti vain lumettomia talvia, vaikka todellisuudessa juuri sään ääriolosuhteet yleistyvät. Myös se, kuinka luotettavasti tulevaisuutta voidaan ennustaa, alkoi mietityttämään osaa keskustelijoista erityisesti tämän viestin kohdalla:

”Tavallaan tää on toteamus asiasta, joka on tulevaisuudessa, koska kukaan meistä ei voi tulevaisuutta ihan tarkalleen tietää. Kaikki on ennusteita. Sitä ei ole minusta tuotu tähän riittävän selkeästi näkymään. Se esitetään annettuna, että näin se tulee olemaan.” (Osallistuja fokusryhmässä 1)

Fokusryhmäkeskustelut järjestettiin helmi–maaliskuussa kylmän ja runsaslumisen talven loppupuolella. Viestiä kyseenalaistettiin ja problematisoitiin myös suhteessa omiin aiempiin kokemuksiin niin lumesta kuin talvia koskevista ennusteista:

”Taas tulee sellainen, että mä en oo itse huomannut, että talvet ois ollut kovinkaan paljon vähälumisempia kuin aiemmin, lunta on kyllä riittänyt. Jotenkin.. Se on nyt lähinnä se ensi ajatus. Mä en ainakaan vielä nää tätä ongelmaa tässä. Onko se sit varmaa, että tulevaisuudessa talvet tulee olemaan tuollaisia. En tiedä ja tietääkö sen sitten joku todella varmaksi.” (Osallistuja fokusryhmässä 4)

”Tuntuu, et pitkän ajan ennusteet, jota ennustetaan, tänäkin vuonna talven piti olla erityisen vähäluminen ja todella lämmin ja sehän oli juurikin päinvastoin. Samoin kuin viime vuonna ja muistaakseni sitäkin edellisenä vuonna, talvi oli itse asiassa aika pitkä. Ja sitten taas sitä edellisenä vuonna ei tainnut isot järvet jäätyä kuin ihan hetkeksi, ellei justiinsa mitä tuossa äsken todettiin ehkä ne on enemmän ääri-ilmiöiden.. ääri-ilmiöt tavallaan esiintyy, et tulee joko tosi lämmintä tai tosi kylmää, mut et onko ne järjestään tollasia mitä tossa kuvaillaan niin eipä välttämättä.” (Osallistuja fokusryhmässä 5)

Talvien muutosta kuvannut viesti jatkui toteamuksella: ”*Pimeät talvet lisäävät sairastelua ja laskevat työtehoa*”. Kohta aiheutti useissa fokusryhmissä ihmetystä, ja asiaan toivottiin sekä täsmennystä että lähdettä. Muutamit henkilöt, jotka tunnistivat itsessään pimeän talven kielteisiä vaikutuksia tai olivat muutoin perillä ilmastonmuutoksen laajoista seurauksista, hyväksyivät lyhyen viittauksen terveysvaikutuksiin.

Osallistujilla oli joitain toiveita sen suhteen, miten ilmastonmuutoksen seurauksista viestittäisiin. Osa keskustelijoista toivoi, että esimerkkiviesteissä tuotaisiin selkeämmin esiin, että yleistyvien helleaaltojen ja voimistuvien rankkasateiden kaltaiset ilmiöt johtuvat ilmastomuutoksesta. Yksi keskustelija esimerkiksi aprikoi, tunnistaisivatko kaikki helteiltä varautumista käsittelevän viestin ylipäänsä ilmastoviestinnäksi. Toinen ehdotti, että seurausta alustettaisiin ja johdatettaisiin sillä, että ”*nämä ei ole sitä normaalia*”. Myös ilmastoriskeistä viestimisen sävyyn kiinnitettiin huomiota. Muutamassa fokusryhmässä helleaaltoja käsitelleen viestin alkua (”*osaa helle helli*”) pidettiin epäonnistuneena tyylivalintana, joka pyrki turhaan laskemaan leikkiä vakavasta ongelmasta.

Tuntematon sopeutuminen – jaettu toive konkretiasta

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ei ollut kovinkaan tuttu asia useimmille osallistujille (ks. myös Perälä 2025). Monet osallistajat toivat nimenomaisesti esiin, etteivät he olleet aiemmin kuulleet ilmastonmuutokseen sopeutumisesta eivätkä he tienneet mitä se tarkoitti. Myös ensimmäisessä viestissä annettu abstrakti määritelmä koettiin fokusryhmissä yleisesti riittämättömäksi tavaksi avata, mistä ilmiössä on todellisuudessa kyse. Useissa fokusryhmissä toistui ajatus siitä, että ensimmäinen viesti tarvitsisi täydennystä konkreettisista

esimerkeistä, jotka avaisivat sitä, mitä ilmastonmuutokseen sopeutuminen tarkoittaa. Vastaavasti myöhempien esimerkkiviestien koettiin avaavan sitä, mistä sopeutumisessa on kyse. Lisäksi useimmissa fokusryhmissä kiinnitettiin huomiota annetun sopeutumismääritelmän kohtaan, jossa mainittiin hyötyminen ilmastonmuutoksen mahdollisista myönteisistä seurauksista. Useat keskustelijat pitivät näkökulmaa poikkeuksellisenä ja olivat kiinnostuneita kuulemaan lisää näistä hyödyistä, joskin muutamat kriittisemmät äänet kyseenalaistivat ilmastonmuutoksen eduista puhumisen kokonaan.

”Mulle ainakin, että mä en ole vielä aiemmin kuullut tällaista, tällaista että sopeudutaan ja varaudutaan siihen. Ainoastaan vaan, että sitä yritetään ehkäistä. Että tää oli silleen ihan uusi juttu itselle tällainen.” (Osallistuja fokusryhmässä 4)

”Monissa yhteyksissä puhutaan sopeutustoimista, mutta se ehkä omaan korvaan kuulostaa sellaiselta joltain ballinnolliselta, yhtäältä–alas, johon ei ole sellaista tarrauspintaa välttämättä.” (Osallistuja fokusryhmässä 2)

Toive konkretiasta ulottui ilmastonmuutoksen sopeutumisen avaamista pitemmälle. Useat keskustelijat toivoivat, että kaupungin viestinnässä ilmaistaisiin selkeästi, mitä kaupunki itse tekee sopeutumisen eteen, mitä se toivoo tai odottaa kaupunkilaisilta miten ilmastonmuutoksen seuraukset vaikuttavat kaupunkilaisten elämään. Esimerkiksi yksi keskustelija toivoi, että kaupungin viestinnässä korostettaisiin varautumista ”yhteispelinä”, jossa viranomaiset ja kaupunkilaiset tekisivät molemmat oman osansa. Myös yksittäisistä sopeutumistoimista viestimiseen kaivattiin useissa fokusryhmissä lisää konkretiaa: mikä on toimen kustannusarvio, aikataulu ja vaikuttavuusarvio – entä millaisia vaihtoehtoisia skenaarioita on olemassa ja mitkä ovat niiden kustannuslaskelmat? Useamman puhujan esittämät toiveet konkretiasta tiivistyvät seuraavan henkilön puheenvuorossa, jossa hän arvioi ensimmäistä johdantoviestiä. Huomionarvoista on myös, että keskustelija puhuu joko tarkoituksella tai huomaamattaan kaupunkilaisten osallistumisesta ilmastonmuutoksen hillintään, vaikka viestien oli korostettu käsittelevän sopeutumista:

”Täällä vois olla vähän jotain esimerkkejä, että mitä ne sopeutumistoimet on. Elikkä mitä ne on baitalliset vaikutukset, joita on todettu ja mitä on ne mahdolliset edut, joihin tässä tulis tarttua ja miten kaupunki aikoo näihin vaikutuksiin ja etuihin itse osallistua. Ja mitä se kaupunki toivoo, että kaupunkilaiset tekis tään asian eteen. Miten kaupunkilaiset osallistetaan tähän ilmastonmuutoksen hillintään.” (Osallistuja fokusryhmässä 1)

Seuraavassa aineistoesimerkissä keskustelija korosti vastuunjaon selkeän artikuloinnin edistävän kaupungin ja kaupunkilaisten välisen luottamuksen syntyä ja tuovan esiin kaupunkiorganisaation vastuullisuutta:

”Yleinen tässä tyyliissä – niin kuin tuli tässä äskeisessä todettua – että se vastuun häilyttäminen, että nostaits esille kuka on tehnyt mitä. Kuka on se tabo, joka on nyt esimerkiksi tehnyt kaavoittamisen ja suunnittelun. Mainitsis vain esimerkin jostakin, tällaista konkretiaa. Se jo sinällään luo sellaista luottamusta siihen, että puhutaan silleen läpinäkyvästi. Henkii sellaista vastuunottoa yleisesti.” (Osallistuja fokusryhmässä 2)

Usean keskustelijan mielestä viesti, jossa käsiteltiin yksilöllisiä tapoja varautua helteisiin, oli jo liiankin konkreettinen siinä mielessä, että viestin sisältö koettiin itsestään selväksi ja siten turhaksi ja paikoin jopa ärsyttäväksi. Yhtäältä esitettyjen yksilöllisten varautumistapojen vaikuttavuutta tulkittiin jokseenkin vähäiseksi. Osa keskustelijoista toivoi mieluummin tietoa siitä, miten kaupunki varautuu helteisiin, sillä rakenteellista näkökulmaa pidettiin yksilöllistä merkittävämpänä. Toisaalta myös yksilöllisten sopeutumistoimien

suhteen saatettiin jäädä odottamaan jotain muuta, ikään kuin painavampaa asiaa. Seuraavassa lainauksessa henkilö kuvaa esimerkkiviestin tuottamaa pettymystä ja kiteyttää odotusarvonsa pienen hakemisen jälkeen sanaan ”informaatio”:

”Ehkä päällimmäinen, kun luin ’jossa jaetaan linkki varautumisohjeisiin’, niin mä odotin tältä sisällöltä jotain ihan muuta. Et varautumisohjeissa on paljon jotain painavaakin sanaa, erinäköisiin ihan jopa kriisitilanteisiin.” (Osallistuja fokusryhmässä 3)

Moderaattori: *”Täsmennätkö vielä, että minkälaisia ohjeita odotit?”*

”[...] kaikki, mitä me ehkä just tiedetään, joo, kuunteen voi varautua ja pitää juoda, mutta ehkä jotain täsmällisempää ohjeistusta tai vinkejä tai neuvoja tai jotain muuta.. jotain tietoa.. informaatiota. [naurahdus]” (Osallistuja fokusryhmässä 3)

Toisaalta osa osallistujista suhtautui jonkin verran myönteisemmin viestintään, joka toi esiin yksittäisiä, vaikuttavuudeltaan melko rajallisia sopeutumiskeinoja. Esimerkiksi helteisiin liittyvien varautumiskeinojen osalta osa osallistujista näki, että oli hyvä muistutella perusasioista ja että muistutukset voisivat herätellä ihmisiä huolehtimaan lähimmäisistään ja naapuruston ihmisistä. Osa keskustelijoista myös intoutui keksimään lisää alkuperäisen listan henkeä mukailevia neuvoja helteiltä selviämiseksi ja piti niitä hyvinä lisäyksinä kaupungin viestintään (esim. millaisista oireista tulisi hankkiutua lääkäriin ja miten pitää huolta lemmikkieläimistä). Myös rankkasateiden jälkeinen veden kerääntyminen oli asia, joka koettiin merkitykselliseksi tiedoksi autoilun ja muun liikkumisen näkökulmasta.

Varauksellista tukea sopeutumiselle

Kun tarkastellaan sitä, miten osallistujat suhtautuivat ajatukseen sopeutumisen edistämisestä, erottui joukosta ajattelutapa, jossa sopeutuminen näyttäytyi loogisena ja rationaalisenä vastauksena nykyiseen tilanteeseen. Tutkimuksessa ei tietystikään tarkasteltu, saati mitattu, kannattivatko osallistujat erinäisiä sopeutumistoimia, mutta ilmennytä katsantokantaa voidaan yleisesti pitää yhteensopivana sopeutumisen edistämisen kanssa, olipa kyseessä yksilöllinen tai julkisen vallan toteuttama sopeutuminen (ks. myös Perälä 2025).

”[N]yt on niinku aika miettiä miten näiden uusien sääntöjen kanssa tullaan toimeen. Tää on ihan tällainen mukava lähestymistapa asiaan.” (Osallistuja fokusryhmässä 5)

”Varmaan niitä vaihtoehtoja on hyvä miettiä, että mitä et mitä tapahtuu ja totta kai nopee tämmönen, nopee niinku reagointi siihen, että on jotain, että mitä vaihtoehtoja, että miten niihin voidaan reagoida ja mitä voidaan tehdä.” (Osallistuja fokusryhmässä 6)

”Olen itse ajatellut, että vaikka tätä lämpenemistä yritettäisiin hidastaa, tätä co2:en muodostumista hidastaa taikka estää, mitä sanaa haluaa käyttää, se ei ole enää pitkään aikaan näyttänyt.. Varmaan se on ihan hyvä tavoite, mutta ei se silleen realistista ole. Omassa elämässä oon jotain pieniä asioita ruvennut miettiä, että miten itte henkilökohtaisesti pärjää ja toisaalta jos itte miettii omassa elämässä niin ehkä se toisaalta koskee tätä yhteisöäkin, mun mielestä tää on ihan niinku järkevä viesti.” (Osallistuja fokusryhmässä 6)

Osallistujista kukaan ei suoraan julistanut vastustavansa ajatusta ilmastonmuutokseen sopeutumisesta, mutta osallistujien joukosta oli erotettavissa kaksi katsantokantaa, jotka molemmat ovat jossain määrin jännitteisiä sopeutumiseen tähtäävän toiminnan edistämisen kanssa (ks. Perälä 2025). Yhtäältä osa osallistujista tulkitsi, että ilmastonmuutokseen sopeutumista käsittelevät esimerkkiviestit olivat alistuneet pessimistiseen tulevaisuusvisioon

eivätkä edesauttaneet ilmastonmuutoksen hillitsemistä. Voidaan ajatella, että näille henkilöille ajatus sopeutumisen edistämisestä ei ole ainakaan keskeisiä tavoitteita, sillä ilmastonmuutoksen hillinnän priorisoiminen on varsin vahvaa.

”[O]kei tässä nyt kerrotaankin vaan varautumisohjeita ja tehtävänä oli miettiä ilmastonmuutoksen sopeutumisen keinoja, mutta tässä tosiaan vaan todetaan, että helleaallot yleistyy. Vähän ristiriitä, että mitä sille asialle vois sitten tehdä. Eihän tässä ole tietysti siihen asiaan tarkoituksaan ottaa kantaa, mutta..” [Lopettaa puhumisen] (Osallistuja fokusryhmässä 2)

”[T]ää viesti ei millään tavalla edesauta sitä ilmastonmuutoksen hillitsemistä. Toivois itse sellaisia Facebook-päivityksiäkin, jossa konkreettisesti neuvottais, miten voit ennaltaehkäistä ilmastonmuutosta [...]” (Osallistuja fokusryhmässä 1)

”Nämä on vähän alistuneita siinä mielessä, että talvet nyt tulee näyttämään erilaisilta, joo, ja sateet lisääntyy ja helteet lisääntyy ja näin, että ja samaten se, että pitää sopeutua, hillitä – mutta onko meillä mitään visiota kaupungilla, kansallisesti, henkilökohtaisesti siitä, mitä ne vaihtoehtoiset tulevaisuudet on. Millaisia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia tästä nykyhetkestä voisi ajatella, että ei ole vain yhtä vaihtoehtoa eteenpäin, vaan on erilaisia vaihtoehtoisia, joita voi tapahtua ja meidän pitää päättää mitä kohti mennään vaikka yhteiskuntana tai kaupunkina. Ja valita sieltä niitä tekoja, jotka tukee sitä valittua tulevaisuusvisiota, mihin halutaan päätyä, joka ei ehkä ole se, että hulevesiviemärit halutaan laajentaa ja et sit meidän pitää laittaa ilmastointikoneita, ja sit meidän pitää laittaa työterveydenhuoltoon, terveydenhuoltoon enemmän resursseja, koska kaikki vaan sairastelee talvet, kun on pimeää. Tavallaan nämä tekstit on alistuneita tai toteavia nämä tekstit, mikä on tällaisen virkakielen ominaisuus, ne on hyvin asiallisia ja pyritään tällaiseen neutraaliin ilmaisuun, mutta näissä se ehkä kääntyy itseään vastaan: noh, ei tässä oikein voi mitään tehdä, nyt täytyy vaan syyttää rahaa näihin korjaaviin toimenpiteisiin.” (Osallistuja fokusryhmässä 1)

Toisaalta erityisesti yhdessä fokusryhmässä oli osallistujia, jotka eivät tunnistanee viesteissä esitettyjä ilmastoriskejä tai pitivät niitä erittäin vähäisinä. Tästä johtuen he eivät nähneet varautumistakaan relevanttina kysymyksenä. Alla olevissa aineistoesimerkeissä keskustelijat kommentoivat rankkasateisiin ja muuttuviin talviin liittyviä viestejä ja toivat esiin, etteivät tunnista viesteissä kuvattuja ongelmia. Toisin sanoen myös tämänkaltaisen, alhaisesta riskikäsityksestä kumpuava katsantokanta, jossa sopeutumisen peruste kyseenalaistetaan, istuu huonosti yhteen sopeutumisen edistämisen kanssa (ks. Perälä 2025).

”Mulla on oikeastaan ihan sama fiilis. Ei minun elämässä ole nämä näkyneet nämä kaupunkitulvat. Kyllä ehkä pari kertaa vuodessa sataa paljon ja voi tulla vähän syvempiä lätäköitä. Mutta ei ole kyllä omassa elämässä näkynyt tai häirinnyt tällaiset rankkasateetkaan. En ole tiennyt, että tällainen on varsinaisesti mikään ongelma ollenkaan.” (Osallistuja fokusryhmässä 4)

”Vähän niinku kaukaa haettua, et ilmastonmuutos ja nyt on jo et pitää varautua jo terveydenhuollossakin.. Vähän sellaista kaukaa haettua juttua. Voi siinä joutain perää ollakkin. Vähän tollaista liioittelua musta. Vaikka tuliskin – tuo mulla vieläkin mietityttää – että vaikka tuliskin sateisempia ja harmaampia talvia, kuten sanoin, joissakin maissa se on ihan normaalia, enkä mä usko, että siellä sen enempää sairastellaan tai mitään. Miten se muka täällä vaikuttaisi. Vähän kaukaa haettu tuo yhteys.” (Toinen osallistuja fokusryhmässä 4)

Toinen näkökohta sopeutumisen eteen tähtäävän toimeliaisuuden edistämiseen on se, mikä ylipäänsä on tulkittavissa yksilölliseksi tai erityisesti kaupungin sopeutumiseksi. Yhtäältä osallistujat olivat melko yksimielisiä siitä, että he halusivat kuulla mahdollisimman tarkasti, mitä konkreettista kaupunki tekee sopeutumisen eteen. Tästä voi tehdä sen tulkinnan, että erityisesti spesifejä nimettyjä tekoja pidettiin sopeutumisena. Keskustelijat

myös odottivat julkiselta taholta selkeää vastuunkantoa sekä syntyneestä tilanteesta että osoitettujen ongelmien ratkaisemisesta. Vaikka ilmastonmuutokseen sopeutuminen on laaja ja monialainen ilmiö kaupungin toimintaympäristön näkökulmasta, osallistujat hahmottivat viestinnän takana olevan instanssin, kaupungin, hyvin monoliittisena toimijana ja vaativat siltä paljon.

Jonkin verran erimielisyyttä aiheutti se, voiko ongelmien esiintuomista ja tiedostamista pitää jo itsessään toimintana. Tätä havainnollistaa erityisesti kolmannen viestin herättämät reaktiot. Kyseisessä viestissä kerrottiin lisääntyvistä rankkasateista ja kaupunkitulvista. Viestissä esitettiin varautumiseen liittyviä haasteita tuomalla esiin osin vanhentunut kaupunki-infrastruktuuri, jonka saneeraaminen olisi suuri investointi. Viestin lopuksi kerrottiin, että uusilla asuinalueilla ongelmaan on pystytty puuttumaan kaavoituksella ja suunnitellulla (esim. viheralueet). Osallistujien suhtautuminen viestiin oli jakaantunutta. Osa vastusti vahvastikin sitä, että kaupunki toi esiin ongelman muttei ratkaisua. Viestin kommentoitiin muun muassa synnyttävän turvattomuuden tunnetta tai viestivän kaupungin strategiattomuudesta. Keskustelijat kokivat, että pelkkä tietoisuuden lisääminen sopeutumistarpeista oli vaillinaista viestintää kaupunkitoimijalta, sillä kaupungilla on vastuu ongelmasta ja sen ratkaisemisesta. Seuraavat lainaukset ovat esimerkkejä kriittisistä tulkinnoista, joista toinen korosti nähdyin viestin strategiattomuutta ja toinen viestiin kätkeytyvää sisäistä ristiriitaa:

”Tässä jotenkin, en mä tiedä, musta tää vaikutti jotenkin strategiattomalta ilmaisulta, kaupunki ei oikein tiedä mitä tässä pitäisi tehdä ja punnitsee näitä asioita, vaikka tää tilanne tulee todennäköisesti vaan jatkuun ja pahenemaan, todennäköisesti pitää tehdä jotain. Tästä mulle välitty, että tässä nyt ollaan ja on erilaisia vaihtoehtoja, mutta meillä ei ole mitään strategiaa, että miten me aiotaan tätä ongelmaa ratkaista.” (Osallistuja fokusryhmässä 1)

”Mulla tuli tuosta sellainen ristiriita, että toisaalta todetaan, että kaupunkitulvat yleisty, todetaan, että niitä tulee olemaan myös jatkossa enemmän ja enemmän, mut sit ei oikein oteta, sanotaan vaan just, että olisi suuri investointi saneerata ja vahinkojen korvaaminen on kallista. Että kun tiedetään, että että ne yleisty, mutta ei kuitenkaan tehdä mitään konkreettista.” (Osallistuja fokusryhmässä 2)

Vastaavasti jotkut toiset keskustelijat ajattelivat, että oli hyvä, että kaupunki tuo esiin tunnistavansa uusia syntyneitä ongelmia, vaikkei vielä omannutkaan täydellistä toimintasuunnitelmaa niiden varalle. Nämä henkilöt antoivat ongelman tunnistamiselle enemmän painoarvoa kuin edellä kuvatut osallistujat. Muutama keskustelija myös tulkitsi viestin kutsuna demokraattiseen keskusteluun siitä, mitä yhteiselle ongelmalle voitaisiin tehdä. Oheiset esimerkit havainnollistavat näitä suopeampia tulkintoja:

”Omasta mielestä on hyvä, että näitä tuodaan esiin, koska tiedän jo nytten että, vaikka tää onkin kuvitteellinen, niin Tampereella ainakin on alueita, jotka tulvi ja on tulvinut monta vuotta, beti kun tulee vähänkin enemmän vettä. Ehkä jos tästä mieltis, että menis eteenpäin konkretiaan, niin pistäis niitä alueita jotenkin kartalle, että täällä saattaa kadut tulvia.” (Osallistuja fokusryhmässä 5)

”Et periaatteessa todetaan se tilanne, kerrotaan, et tällaisia ratkaisuja meillä ollaan, mutta samalla vähän niinku kutsutaan siihen keskusteluun, et kuitenkin, nää toimenpiteet maksaa, et vähän sitä yhteistä suunnittelua ja pohdintaa, et mitä näille asioille tehdään ja että miten niitä voidaan ratkoa. Tässä on mun mielestä aika sellainen, kiiva kutsuva säry.” (Osallistuja fokusryhmässä 3)

Sen lisäksi, että sopeutumisen eteen tehtäväksi toimeliaisuudeksi voitiin joidenkin mielestä laskea sekä ongelmien tunnistaminen että kutsu demokraattiseen keskusteluun, myös muutamia muita toiminnan muotoja esiintyi keskusteluissa. Osallistuja fokusryhmässä 2 toi esiin, että kaupunki suurena työnantajana voisi toimia esimerkkinä siitä, miten työpaikoilla sopeudutaan ilmastonmuutokseen. Samassa fokusryhmässä keskusteltiin myös

vastuusta, joka hahmottui yhtenä toiminnan muotona: kaupunki voi viestinnällä osoittaa kantavansa vastuun tilanteesta – tai vaihtoehtoisesti välttää ottamasta vastuuta, kuten kolmatta viestiä tulkittiin. Toisaalta tulosluvun alkupuolella viitattu henkilö fokusryhmästä 3 piti ilmastomuutoksen seurauksien nimeämistä kaupungin tapana myöntää asioiden todellinen tila ja koki tästä lohtua.

Viesteihin saatettiin myös tulkita kätkeytyvän erilaisia mahdollisia piilomerkityksiä toiminnasta, jota ei mainittu suoraan. Kaupunki saattoi esimerkiksi hakea kaupunkilaisten lupaa investoinneille tai epäsuorasti kertoa, ettei sillä ole riittävästi rahaa vaadittaviin investointeihin tai että se aikoo nostaa veroja. Toisaalta julkisen tahon viestejä tulkittiin myös ympäröivän yhteiskunnan realiteetteja vasten: esimerkiksi viittaus terveydenhuollon varautumistarpeista tulkittiin yhden keskustelijan toimesta lähes naurettavana ajatuksena, sillä julkisen terveydenhuollon katsottiin olevan jo valmiiksi niin kuormittunut, että uudet vastuut vaikuttivat mahdottomalta ajatukselta.

Johtopäätökset

Tässä artikkelissa on käsitelty sitä, millaisia tulkintoja niin sanotut tavalliset kansalaiset tekivät kuvitteellisista esimerkkiviesteistä, jotka edustivat kaupungin sopeutumisviestintää. Keskusteluaineistoa analysoitiin teoriaohjautuvalla sisällönanalyysillä erittelemällä, millaisia tulkintoja osallistujat tekivät liittyen sopeutumisviestinnän keskeisimpiin tavoitteisiin. Analyysikehikko perustui muunnelmaan Veronika Wirthin ja kollegoiden (2014, 32) määritelmästä vaikuttavalle sopeutumisviestinnälle ja se piti sisällään seuraavat kohdat: 1) tietoisuuden kasvattaminen ilmastomuutoksen seurauksista ja sopeutumistarpeista, 2) tietoisuuden kasvattaminen sopeutumisen eri tavoista ja 3) sopeutumisen eteen tehtävän toimeliaisuuden edistäminen.

Ensimmäisessä viestissä esitettyä ajatusta ilmastomuutoksen vääjäämättömästä etenemisestä pidettiin yhtäältä sekä rehellisenä kuvauksena asioiden valitettavasta tilasta että synkkänä ja lannistavana. Suuri osa keskustelijoista hyväksyi vähintäänkin passiivisesti muissa esimerkkiviesteissä esitetyt ilmastomuutoksen seuraukset, joskin jotkut yksittäiset henkilöt kyseenalaistivat niiden olemassaolon tai pitivät niitä erittäin vähäisinä. Erityisesti muuttuviin talviin liittyvän viestin kohdalla käytiin laajemminkin keskustelua siitä, millaisella varmuudella tulevaisuuden olosuhteista voidaan lausua mitään.

Sopeutumisviestinnässä ilmastomuutoksen vaikutuksilla on siinä mielessä erityinen rooli, että ne perustelevat esitettävän sopeutumisen tarpeellisuuden. Toisin sanoen kuvaukset muuttuvasta ilmastosta tai arviot ilmastoriskeistä motivoivat sopeutumistoimia ja ovat siksi tärkeä osa aihetta koskevaa viestintää. Sopeutumiseen keskittyvässä viestinnässä ilmastomuutoksen seurauksilla voidaan ajatella olevan toisenlainen rooli kuin hillintään keskittyvässä viestinnässä. Kun ilmastoasioita lähestytään hillinnän näkökulmasta, tavoitteena on ehkäistä ilmastomuutoksen kielteisiä seurauksia. Ilmaston muuttuminen on osoitus, ettei tähän tavoitteeseen ole päästy. Yhtäältä voidaan ajatella, että ilmastomuutoksen esittäminen ratkaistavana ongelmana tukee ja motivoi ihmisten osallistumista ilmastomuutoksen vastaiseen taisteluun (Mayer & Smith 2019). Toisaalta on hyvä huomata, että ongelman tunnistaminen voi olla rakentava osa toiveikkuutta ylläpitävää ilmasto-viestintää (Marlon ym. 2019, 12). Yhtä kaikki sopeutumisviestintä joutuu tasapainottelemaan sen kanssa, että sen edistämälle sopeutumiselle on olemassa selkeä ja hyväksytty syy, mutta toisaalta kokonaistilanne ei näyttäytyisi liian lannistavalta tai toivottomalta. Yhdysvaltalainen tutkimus onkin osoittanut, että sopeutumisviestintää tekevät kaupunkien viranomaiset lähestyivät sopeutumisviestintää refleksiivisenä toimintana, jossa pitää tasapainotella ilmastoriskien korostamisen ja kansalaisten rauhoittelun välillä (Dow & Tuler 2022).

Useat fokusryhmiin osallistuneista eivät tunteneet ilmastomuutokseen sopeutumista ennalta kovinkaan hyvin. Tulos heijastelee aiempien kansainvälisten tutkimusten tuloksia, joissa on tuotu esiin, etteivät kaikki kansalaiset tiedä tarkalleen mistä ilmastomuutokseen

sopeutumisessa on kyse (esim. Glaas ym. 2015; Harcourt ym. 2019; Bruine de Bruin 2021). Fokusryhmäosallistujat kaipasivat ja arvostivat sitä, että viestinnässä ilmaistaan selkeästi, mitä sopeutuminen on käytännössä. Muutoinkin osallistujat toivoivat kosolti lisää konkretiaa oikeastaan kaikkiin esimerkkeihin myös sen osalta, mitä kaupunki itse tekee asialle, mitä se odottaa kaupunkilaisilta tai millaisia yksityiskohtia suunnitelmiin ja toimiin liittyy. Fokusryhmäkeskusteluista jäi vahvasti se kuva, että vahvin osoitus sopeutumisesta olisi konkreettinen, nimetty toimi. Myös kaupungilta toimijana odotettiin paljon. Sopeutumistarpeisiin keskittyvää viestintää pidettiin jokseenkin vaillinaisena lähestymistapana kaupungille, jonka odotettiin kantavan vastuu sekä ongelmasta että sen ratkaisemisesta. Yhtäältä tämä ei tietenkään ole lainkaan kohtuuton vaatimus, vaan onnistuneen riskiviestinnän keskeisiä elementtejä: esitetyihin ongelmiin tulee olla myös jokin ratkaisu (Akerlof ym. 2015; Haer ym. 2016; Kreslake ym. 2016; Mah ym. 2020). Samalla ilmastomuutokseen sopeutuminen sosiomateriaalisessa kaupunkiympäristössä on kuitenkin monitahoinen ilmiö, johon ei välttämättä ole aina yksiselitteisiä tai yksinkertaisia ratkaisuja tarjolla. Kuten jotkut keskustelijat toivat esiin, ongelman tunnistaminen ja tunnistaminen voivat itsessään olla jo merkityksellisiä askeleita. Toisaalta kaupungin sopeutumistoimia voitaisiin lähestyä myös delibratiivisesta näkökulmasta käsin, jossa kansalaiset osallistettaisiin sekä sopeutumistarpeiden määrittelyyn että niiden ratkaisemiseen (ks. esim. Romsdahl 2020). Muutamat keskustelijat tulkitsivat yhtä esitetyistä viesteistä tämän suuntaisesti kutsuna keskusteluun siitä, miten kaupunki vastaa sen eteen asettuvaan haasteeseen. Toiset keskustelijat taas eivät niinkään korostaneet viranomaisten ja kaupunkilaisten välistä deliberaatiota, mutta toivoivat, että kaupunki esittäisi erilaisia vaihtoehtoisia skenaarioita kustannuksineen, mikä sisälsi kuitenkin jonkinlaisen ajatuksen valitsemisesta erilaisten vaihtoehtojen väliltä.

Kun sopeutumisviestintää ajatellaan viestinnän muotona, joka pyrkii edistämään ilmastomuutokseen sopeutumista joko yksilöllisesti toteutettavien sopeutumistoimien kautta tai saamalla kansalaiset tukemaan julkisia sopeutumistoimia, oli fokusryhmäosallistujien joukosta tunnistettavissa tulkintatapoja, jotka eivät täysin istuneet yksin tämän tavoitteen kanssa. Yhtäältä osa osallistujista piti ajatusta sopeutumisesta loogisena ja rationaalisena tapana vastata nykyisenkaltaiseen tilanteeseen, mitä voidaan pitää lähtökohtaisesti myönteisenä suhtautumistapana sopeutumisen edistämiseksi, joskaan tutkimuksessa ei suoraan kartoitettu kannatusta sopeutumiselle. Sen sijaan osa keskustelijoista ilmaisi näkökohtia, joiden mukaan esitetyt viestit ohittivat oleellisen kysymyksen eli sen, mitä ilmastomuutoksen lisääntyville vaikutuksille voitaisiin tehdä. Jotkut toiset taas kyseenalaistivat sopeutumisen edistämisen sitä kautta, että he pitivät sopeutumisen perusteeksi esitettyjä ilmiöitä olemattomina tai erittäin vähäisinä. Tältä pohjalta esitänkin, että artikkelissa hyödynnettyä sopeutumisviestinnän tavoitelistausta tulisi laajentaa lisäämällä kohta, joka käsittelee merkityksien rakentamista. Yhtäältä sopeutumisviestinnässä tulisi pyrkiä kontekstomaan ilmastomuutokseen sopeutumisen rooli ja merkitys laajemmassa ilmastotyössä. Tämä voisi osaltaan auttaa vastaamaan niiden henkilöiden huoliin, joille sopeutuminen edustaa tavalla tai toisella vaillinaista näkökulmaa ilmastokysymyksiin. Nykykäsityksen mukaan ilmastomuutokseen sopeutuminen on kuitenkin välttämätön osa ilmastotyötä. Toinen merkityksiin liittyvä näkökohta kietoutuu yhteen ilmastorisien kanssa. Kuten aiemmin on tuotu esiin, osallistujien joukossa käytiin keskustelua sekä ilmastoriskeistä ylipäänsä että erityisesti niiden sanallistamisesta. Tina-Simone Nesetia ja kollegoita (2020) lainaten voidaan kuitenkin ajatella, että sopeutumisviestinnän tavoitteena voisi olla osoittaa, että sopeutumiseen liittyviä päätöksiä on tehtävä riskeihin liittyvistä epävarmuuksista huolimatta. Tämä laajempi tavoite voisi osaltaan olla irrottamassa sopeutumisviestintää yksittäisistä riskeistä ja niihin kohdistetuista erilaisista pohdinnoista sekä ilmastomuutoksen seurauksiin liittyvien epävarmuuksien sanallistamisen dilemmasta.

Kiitokset

Haluan lämpimästi kiittää kaikkia ryhmäkeskusteluihin osallistuneita. Kiitos myös Koneen Säätiölle tutkimuksen rahoittamisesta.

Liite

Liitteessä 1 on nähtävissä fokusryhmissä esitetyt esimerkkiviestit.

Lähteet

- Akerlof, K.L., Delamater, P.L., Boules, C.R., Upperman, C.R. & Mitchell, C.S. (2015) Vulnerable populations perceive their health as at risk from climate change. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 12(12) 15419–15433. <https://doi.org/10.3390/ijerph121214994>
- Attems, M.S., Schlögl, M., Thaler, T., Rauter, M. & Fuchs, S. (2020) Risk communication and adaptive behaviour in flood-prone areas of Austria: A Q-methodology study on opinions of affected homeowners. *PLoS ONE* 15(5) 1–21. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0233551>
- Ballantyne, A.G. (2016) Climate change communication: What can we learn from communication theory? *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 7(3) 329–344. <https://doi.org/10.1002/wcc.392>
- Boussalis, C., Coan, T.G. & Holman, M.R. (2019) Communicating climate mitigation and adaptation efforts in American cities. *Climate* 7(3) 45. <https://doi.org/10.3390/cli7030045>
- Bruine de Bruin, W., Rabinovich, L., Weber, K., Babboni, M., Dean, M. & Ignon, L. (2021) Public understanding of climate change terminology. *Climatic Change* 167(3–4) 37. <https://doi.org/10.1007/s10584-021-03183-0>
- Brügger, A., Morton, T.A. & Dessai, S. (2016) "Proximising" climate change reconsidered: A construal level theory perspective. *Journal of Environmental Psychology* 46 125–142. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2016.04.004>
- Carlton S.J. & Jacobson, S.K. (2013) Climate change and coastal environmental risk perceptions in Florida. *Journal of Environmental Management* 130 32–39. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2013.08.038>
- Carrico, A.R., Truelove, H.B., Vandenbergh, M.P. & Dana, D. (2015) Does learning about climate change adaptation change support for mitigation? *Journal of Environmental Psychology* 41 19–29. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.10.009>
- Dow, K. & Tuler, S. (2022) Risk Amplification and Attenuation as Communication Strategies in Climate Adaptation in Urban Areas. *Risk Analysis* 42(7) 1440–1454. <https://doi.org/10.1111/risa.13819>
- Euroopan investointipankki (2024) Suomalaisista 83 % ymmärtää, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen edellyttää taloudellista panostamista nyt, jotta vältetään suuremmilta kustannuksilta tulevaisuudessa, EIP:n kyselystä selviää. <https://www.eib.org/en/press/all/2024-414-83-of-finnish-respondents-recognise-that-climate-change-adaptation-requires-spending-now-to-avoid-greater-costs-in-the-future-eib-survey-finds?lang=fi> (Luettu 15.3.2025)
- Evans, L., Milfont, T.L. & Lawrence, J. (2014) Considering local adaptation increases willingness to mitigate. *Global Environmental Change* 25(1) 69–75. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.12.013>
- Glaas, E., Gammelgaard Ballantyne, A., Neset, T.S., Linnér, B.O., Navarra, C., Johansson, J., Opach, T., Rød, J.K. & Goodsie, M.E. (2015) Facilitating climate change adaptation through communication: Insights from the development of a visualization tool. *Energy Research and Social Science* 10 57–61. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2015.06.012>
- Haer, T., Botzen, W.J.W. & Aerts, J.C.J.H. (2016) The effectiveness of flood risk communication strategies and the influence of social networks-Insights from an agent-based model. *Environmental Science and Policy* 60 44–52. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2016.03.006>
- Harcourt, R., Bruine de Bruin, W., Dessai, S. & Taylor, A. (2019) Investing in a good pair of wellies: how do non-experts interpret the expert terminology of climate change impacts and adaptation? *Climatic Change* 155(2) 257–272. <https://doi.org/10.1007/s10584-019-02455-0>
- Heinrichs, H. (2010) Climate change and society - Communicating adaptation. Teoksessa Gross, M. & Heinrichs, H. (toim.) *Environmental Sociology: European Perspectives and Interdisciplinary Challenges* 323–344. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-90-481-8730-0_18
- Helsingin kaupunki (2025) Sopeutuminen. <https://ilmasto.hel.fi/sopeutuminen/> (Luettu 2.2.2025)
- Hennink, M.M. (2014) *Focus Group Discussions: Understanding Qualitative Research*. Oxford University Press, Oxford.
- Hine, D.W., Phillips, W.J., Cooksey, R., Reser, J.P., Nunn, P., Marks, A.D.G., Loi, N.M. & Watt, S.E. (2016) Preaching to different choirs: How to motivate dismissive, uncommitted, and alarmed audiences to adapt to climate change? *Global Environmental Change* 36 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2015.11.002>
- Howell, R.A., Capstick, S. & Whitmarsh, L. (2016) Impacts of adaptation and responsibility framings on

- attitudes towards climate change mitigation. *Climatic Change* 136(3–4) 445–461. <https://doi.org/10.1007/s10584-016-1627-z>
- IPCC (2014) Climate change 2014: Synthesis Report. <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/> (Luettu 1.3.2025)
- IPCC (2022) Climate Change 2022 Impacts, Adaptation and Vulnerability Working Group II Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/> (Luettu 8.9.2024)
- Juhola, S., Käyhkö, J., Hildén, M. & Lilja, S. (2021) Sopeutumista edistävä politiikka. Teoksessa Gregow, H., Mäkelä, A., Tuomenvirta, H., Juhola, S., Käyhkö, J., Perrels, A., Kuntsi-Reunanen, E., Mettiäinen, I., Näkkäläjärvi, K., Sorvali, J., Lehtonen, H., Hildén, M., Veijalainen, N., Kuosa, H., Sihvonen, M., Leijala, U., Ahonen, S., Johansson, M., Haapala, J. ... Siirä, S.-M. (toim.) *Ilmastomuutokseen sopeutumisen ohjaukskeinit, kustannukset ja alueelliset ulottuvuudet* 6–16. <https://doi.org/10.31885/9789527457047>
- Kreslake, J.M., Price, K.M. & Sarfaty, M. (2016) Developing effective communication materials on the health effects of climate change for vulnerable groups: A mixed methods study. *BMC Public Health* 16(1) 2–15. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3546-3>
- Kuckartz, U. & Rädiker, S. (2023) *Qualitative Content Analysis: Methods, Practice and Software: Vol. 2. edition*. SAGE Publications Ltd, Lontoo.
- Käyhkö, J. (2024) Päteseistä turvasatamiksi? Ilmastomuutokseen sopeutuminen kaupungeissa. Teoksessa *Mitä ilmasto muuttaa? Elämää lämpenevässä maailmassa* 175–191. Gaudeamus, Helsinki.
- Lenzholzer, S., Carsjens, G.J., Brown, R.D., Tavares, S., Vanos, J., Kim, Y.J. & Lee, K. (2020) Awareness of urban climate adaptation strategies –an international overview. *Urban Climate* 34 100705. <https://doi.org/10.1016/j.uclim.2020.100705>
- Lieske, D.J., Wade, T. & Roness, L.A. (2014) Climate change awareness and strategies for communicating the risk of coastal flooding: A Canadian Maritime case example. *Estuarine, Coastal and Shelf Science* 140 83–94. <https://doi.org/10.1016/j.ecss.2013.04.017>
- Lyytimäki, J. (2011) Mainstreaming climate policy: The role of media coverage in Finland. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change* 16(6) 649–661. <https://doi.org/10.1007/s11027-011-9286-x>
- Maa- ja metsätalousministeriö (2018) Kansalaisille suunnattu viestintäkampanja ilmastomuutokseen sopeutumisen keinoista käynnistyy tänään. Maa- ja metsätalousministeriön ja Tapio Oy:n yhteistiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410837/kansalaisille-suunnattu-viestintakampanja-ilmastomuutokseen-sopeutumisen-keinoista-kaynnistyy-tanaan> (Luettu 29.9.2024)
- Mah, A.Y.J., Chapman, D.A., Markowitz, E.M. & Lickel, B. (2020) Coping with climate change: Three insights for research, intervention, and communication to promote adaptive coping to climate change. *Journal of Anxiety Disorders* 75 102282. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102282>
- Marlon, J.R., Bloodhart, B., Ballew, M.T., Rolfe-Redding, J., Roser-Renouf, C., Leiserowitz, A. & Maibach, E. (2019) How Hope and Doubt Affect Climate Change Mobilization. *Frontiers in Communication* 4 20. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2019.00020>
- Mayer, A. & Smith, E.K. (2019) Unstoppable climate change? The influence of fatalistic beliefs about climate change on behavioural change and willingness to pay cross-nationally. *Climate Policy* 19(4) 511–523. <https://doi.org/10.1080/14693062.2018.1532872>
- Mees, H., Tijhuis, N. & Dieperink, C. (2018) The effectiveness of communicative tools in addressing barriers to municipal climate change adaptation: lessons from the Netherlands. *Climate Policy* 18(10) 1313–1326. <https://doi.org/10.1080/14693062.2018.1434477>
- Miettinen, H., Ilmola, J., Parviainen, J., Jalonen, P. & Seppinen, M. (2024) Kuntien ja maakuntien ilmastotyön tilanne 2023. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2024/2263-kuntien-ja-maakuntien-ilmastotyön-tilanne-2023> (Luettu 1.9.2024)
- Mildenberger, M., Lubell, M. & Hummel, M. (2019) Personalized risk messaging can reduce climate concerns. *Global Environmental Change* 55 15–24. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.01.002>
- Moser, S. C. (2014) Communicating adaptation to climate change: The art and science of public engagement when climate change comes home. *Climate Change* 5(3) 337–358. <https://doi.org/10.1002/wcc.276>
- Moser, S. C. (2016) Reflections on climate change communication research and practice in the second decade of the 21st century: What more is there to say? *Climate Change* 7(3) 345–369. <https://doi.org/10.1002/wcc.403>
- Moser, S. C. (2017) Communicating Climate Change Adaptation and Resilience. Teoksessa Nisbet, M.C. (toim.) *The Oxford Encyclopedia of Climate Change Communication*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228620.013.436>
- Neset, T.S., Andersson, L., Uhrqvist, O. & Navarra, C. (2020) Serious gaming for climate adaptation—assessing the potential and challenges of a digital serious game for urban climate adaptation. *Sustainability* 12(5) 1–18. <https://doi.org/10.3390/su12051789>
- Niemelä-Nyrhinen, J. & Uusitalo, N. (2021) Aesthetic practices in the climate crisis: Intervening in consensual frameworks of the sensible through images. *Nordic Journal of Media Studies* 3(1) 164–183. <https://doi.org/10.2478/njms-2021-0009>

- Perälä, A. (2022) Ilmastomuutokseen sopeutumisesta viestiminen suurelle yleisölle: Kirjallisuuskatsaus sopeutumisviestinnän haasteista ja mahdollisuuksista. *VAKKI Publication: Responsible Communication* 14 137–157. <https://doi.org/10.70484/vakki.149331>
- Perälä, A. (2023) Muuttuva maailma, sopeutuva Suomi: Sisällönanalyysi ilmastomuutokseen sopeutumisesta Helsingin Sanomissa ja Yle Uutisissa vuosina 2017–2021. *Media & viestintä* 46(3) 29–50. <https://doi.org/10.23983/mv.137061>
- Perälä, A. (2025) Responses to climate change adaptation messages: A focus group study on the potential for public engagement with climate adaptation. *Nordicom Review* 46(1) 100–123. <https://doi.org/10.2478/nor-2025-0005>
- Puurula, J., Hildén, M., Sorvali, J. & Jalonen, P. (2022) Kuntien ja maakuntien ilmastotyön tilanne 2021: Kunnianhimoisia tavoitteita ja ilmastotyön valtavirtaistumista. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2172-kuntien-ja-maakuntien-ilmastotyön-tilanne-2021> (Luettu 1.9.2024)
- Romsdahl, R.J. (2020) Deliberative framing: opening up discussions for local-level public engagement on climate change. *Climatic Change* 162 145–163. <https://doi.org/10.1007/s10584-020-02754-x>
- Seebauer, S. & Babczyk, P. (2018) Trust and the communication of flood risks: comparing the roles of local governments, volunteers in emergency services, and neighbours. *Journal of Flood Risk Management* 11(3) 305–316. <https://doi.org/10.1111/jfr3.12313>
- Simonet, G. & Fatorić, S. (2015) Does ”adaptation to climate change” mean resignation or opportunity? *Regional Environmental Change* 16(3) 789–799. <https://doi.org/10.1007/s10113-015-0792-3>
- Tampereen kaupunki (2024) Ilmastomuutokseen sopeutuminen ja varautuminen. <https://www.tampere.fi/luonto-ja-ymparisto/ilmastotyö-tampereella/ilmastomuutokseen-sopeutuminen-ja-varautuminen> (Luettu 29.9.2024)
- Vasileiadou, E. & Botzen, W.J.W. (2014) Communicating adaptation with emotions: The role of intense experiences in raising concern about extreme weather. *Ecology and Society* 19(2) <https://doi.org/10.5751/ES-06474-190236>
- Vikström, S., Mervaala, E., Kangas, H.L. & Lyytimäki, J. (2023) Framing climate futures: the media representations of climate and energy policies in Finnish broadcasting company news. *Journal of Integrative Environmental Sciences* 20(1) 2178464. <https://doi.org/10.1080/1943815X.2023.2178464>
- Väisänen, P. (2017) Ilmastomuutokseen sopeutuminen: Viestintäsuunnitelma | Maa- ja metsätalousministeriö. <https://www.kuntaliitto.fi/file/6041/download?token=Xa5Qvkzj> (Luettu 29.9.2024)
- Wirth, V., Prutsch, A. & Grothmann, T. (2014) Communicating climate change adaptation. State of the art and lessons learned from ten OECD Countries. *GALA* 23(1) 30–39. <https://doi.org/10.14512/gaia.23.1.9>
- Ympäristöministeriö (2022) Ilmastoviestinnän ohjausryhmä. Hankesivusto. <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM010:00/2022> (Luettu 29.9.2024)

Liite I. Fokusryhmissä esitetyt esimerkkiviestit

Viesti 1. Katkelma kaupungin sopeutumistyön tilaa käsittelevän raportin johdannosta:

Vaikka ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on tehty useita toimia, ilmasto jatkaa lämpenemistä eikä ilmastonmuutosta voida enää kokonaan estää.

Ilmastonmuutoksen hillintä ei siis yksinään enää riitä, vaan on myös aktiivisesti sopeuduttava ja varauduttava muutokseen.

Muutos tulee vaatimaan sopeutumista yhteiskunnan eri osa-alueilla. Sopeutumistoimet tarkoittavat tekoja, joilla pyritään varautumaan ilmastonmuutoksen haitallisiin vaikutuksiin tai hyötymään mahdollisista eduista.

Viesti 2. Kaupungin saate Facebook-päivitykseen, jossa jaetaan linkki varautumisohjeisiin:

Osaa meistä helle hellii. Toisille yleistyvät helleaallot voivat olla suorastaan vaarallisia. Haavoittuvaisia ryhmiä ovat esimerkiksi vanhukset ja perussairauksista kärsivät.

Kuumuuteen voi kuitenkin varautua.

Helteillä on tärkeä muistaa juoda riittävästi vettä. Ulkona oleilua ja fyysistä raskautta tulee välttää auringon porottaessa kuumimmillaan.

Myös kodin viilentämisestä pitää huolehtia, ettei sisälämpötila pääse nousemaan liian korkeaksi. Tuulettamisen lisäksi avun voivat tuoda koneellinen jäähdytys ja ilmastointilaitteet.

Viesti 3. Katkelma kaupungin internet-sivuilta, jossa kuvaillaan ilmastonmuutoksen seurauksien paikallisia vaikutuksia:

Voimistuvien rankkasateiden seurauksena kaupunkitulvat yleistyvät Tampereella. Keskustassa on jo nyt alueita, jotka tulvivat toistuvasti rankkasateiden aikana. Sadevesi ei pääse imeytymään asfaltin ja kivetyksen läpi rakennetussa kaupunkiympäristössä.

Myöskään keskustan hulevesiviemärit eivät enää täysin vastaa nykyistä tarvetta. Niiden saneeraus on suuri investointi. Toisaalta myös vahinkojen korvaaminen on kallista.

Uusilla asuinalueilla ongelmaan on pystytty puuttumaan kaavoittamisella ja suunnittelulla. Esimerkiksi viheralueet mahdollistavat veden imeytymisen maan sisään ja ehkäisevät näin tulvia.

Viesti 4. Katkelma kaupungin internet-sivuilta, jossa kuvaillaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia talveen:

Tulevaisuudessa talvet näyttävät erilaisilta kuin aiemmin. Lumen määrä vähenee, ja pahimmillaan talvet ovat pimeitä, harmaita ja sateisia. Pimeät talvet lisäävät sairastelua ja laskevat työtehoa. Tähän on varauduttava niin työpaikoilla kuin terveydenhuollossa.

Talviolosuhteiden muuttuminen vaikuttaa myös luontoon. Osa lajeista pystyy sopeutumaan, mutta toisille se on vaikeampaa. Lumesta ja jäältä riippuvaiset lajit joutuvat vetäytymään pohjoisemmaksi. Esimerkiksi metsäjäniksien määrä on pienentynyt radikaalisti, sillä ne eivät ole pystyneet sopeutumaan vähälumisiin alkutalviin.